

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
membrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
duplu alu postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectorii.

Nr. 5.

Brasiovu 1. Martiu 1878.

Anulu XI.

Sumariu: Dora d'Istria. — Epistole de ale repausatiloru. (Contin.) — Vasilie Aronu si operele sale. (Continuare.) — Lenea este inceputulu reutatiloru. — Penesiu curcanulu. — Bibliografia.

Dora d'Istria.*)

Déca din domnesc'a familia Ghica nu s'ar fi mai alesu nici-unu altu vlastariu, fia din sexulu nostru, fia din celu frumosu, numele Helena Michailu Ghica ar fi de ajunsu, cá nu numai istori'a civilisatiunei nóstre, ci chiaru istori'a nóstra generale se dea numelui patronimicu Ghica unulu din locurile principali in colónele sale.

Nu credu se se afle romanu literatu, care se nu cunósca multu puçinu din viéti'a Elenei Ghica, si eu na am venitu la Dv. cu scopu de a face biografi'a unei femei de acele mai geniali, din câte a produsu vreodata nu numai poporulu romanescu, ci tóte popórale Europei meridionale si apusene. A scrie biografi'a Elenei, cunoscuta in lumea mare sub pseudonimulu Comtes'a Dora d'Istria, este problem'a venitoriului. Eu aducúndu'mi aminte, cá preste câteva septemani dóm'n'a Elen'a implinesce alu 50-lea anu alu vietiei sale pline de activitate si de gloria, am crediutu de o placuta datoría a mea, cá omu si eu de litere, a'i auticipa in societatea D-vóstra, celebrarea aniversariiei sale, care cade pe 10/22 Ianuariu 1828, adeca tocma intr'o epoca, in care patri'a sa se aflá, in siepte ani in a dou'a dorere de regéneratiune, provocata prin bellulu russo-turcescu de atunci. Inse chiaru si sub acésta conditiune usióra, am se premitu dela mine numai cateva trasuri din genealogi'a familiei Ghica si din viéti'a Elenei, éra apoi am se lasu pe unulu din admiratorii genialeloru opere ale densei, pe compatriotulu seu nefericitu Radu Ionescu, fostu odata agentu diplomaticu in Belgradulu Serbiei, cá se vorbésca elu prin graiulu meu.

Famili'a Ghica nu este de origine din Romani'a, ci ea se trage dintr'unu patricianu alu Albaniei. DVóstra inse sciti fórté bine, cá populatiunea din Alban'i'a séu asia numita tiér'a arnautiloru, este fórté amestecata, adeca arnauti si asia numiti macedoromani locuitorii alaturea, catu in comune, catu mai alesu in districte. Déca numele Ghica este derivatu din Georgie, din care se facú mai antaiu diminutivulu Gheorghica, cá pe la noi Georgiesiu séu Georgutiu, apoi Ghica, lasamu se judece filologii; éra noue se

ne ajunga a sci, cá dela anulu 1658, adeca de ani 220 acea familia inaintá pana la tronurile Moldovei si Munteniei, caroru le dede successive, déca nu me insielu, pana la pacea dela Parisu 1856, diece domnitori, mai multi barbati de statu si cativa buni soldati; apoi in acelasia timpu famili'a intréga din tóte generatiunile se identificá perfectu cu elementulu dacoromanescu prin casatorii, prin comuniunea religiunei si a neauditeloru suferintie din partea Pórtéi otomane, in fine prin viéti'a publica si privata, intru atata, catu dupa asasinarea crunta a lui Tudoru Vladimirescu si dupace tiér'a fusese scaldata in sange in sensulu strinsu alu cuventului, numai candu Grigorie D. Ghica IV. veni la tronulu Munteniei, adeveratii patrioti au mai potútu se resuffe si se dica: Charu Domnului, cá éra avenu domni'a romanesca, gubernu nationale.

Dupa pacea dela Adrianopole (1829) si dupa ce in fine gubernulu provisoriu rusescu in urmarea amerintiariloru Britaniei trebui se se retraga, la tronulu Munteniei successe in a. 1834: unu altu frate alu lui Grigorie, adeca Alexandru D. Ghica, care domni optu ani, adeca pana in Octobre 1842, candu cu calcarea manifesta a stipulatiuniloru acelu tractatu fu destituitu de catra Pórt'a otomana, in urmarea energióselor reclamatii ale diplomatiei rusesci, careia nici-decumu nu'i placea politic'a nationala, pe care acestu Domnu nu numai o tolerá, dara pe sub mana o si inaintá, in mani'a consaliloru rusesci. Sub acestu Domnu fusera chiamati mai multi profesori romani de ori-unde se aflá, atatu pentru colegiulu S. Sava, cátu si la celu din Craiov'a, la seminarie si la scóle primarie, éra altii se inrolá in armata cea modesta, disa a regulamentulu organicu, si éra si altii cá medici, era aplicati mai alesu pe la carantine; éra frate-seu celu mai mare Michailu, cá ministru de interne si celu mai micu Constantinu, cá mare spatariu comandante alu trupelor, ajutá pe Domnu pre catu le permitea poterile si inpregiurarile, inpreuna cu alti patriciani buni patrioti. Dintre professorii chiamati in tiéra séu de cátra famili'a Ghica, séu prin alte familii patriciane, voiu numera la loculu acesta numai pre cati ii mai tienu in memoria si numai cu scopu, cá se cunóschemu, intre

*) Conferintia tienuta in Sibiiu Dec. 1877.

ce inpregiurari incepuse a'si lua mic'a Elena educatiunea sa. In Bucuresti se aflá, pe langa indigeni, Genilie din Salisce, Aronu Florianu dela Rodu, Petrovicu dela Brasiovu, unu altu Florianu, Andr. Adamescu, protosingelulu Dionisie Saliscénulu, N. Baliasescu, Est. Murgu, preotulu Pisone; mai in urma A. T. Laurianu; in Craiov'a I. Maiorescu si Io. Procopu, la seminariulu din Rómnicu protopopulu Radu Tempeanu dela Brasiovu si ieromonachulu Beniáminu dela Blasiu; la celu dela Buzeu Gavr. Munteanu dela Vingardu in Transilvani'a, mai tardiu Petru Suciú din Campia, theologu de Blasiu; la Valenii de munte sub protectiunea unui patriciu Filipescu, Davidu Almasianu, la Focsiani Fortunati din districtulu Nasaulului; in armata Stoica dela Lipova, astadi colonelu in pensiune, la carantine dr. Sibirénu s. a. Pe cei chiamati la Moldov'a, nu este loculu de a'i numi aici.

In aceeași epoca limb'a si literatur'a romana, in fruntea careia se aflá nemuritorii Ioanu Eliadu Radulescu si ilustrulu patricianu Ioanu Vacarescu, alaturarea cu mai multi professori si patriciani literati, si cu femei literate cá Samboténca dela Craiova, Asachi mar. Edgar Quinet si serbá multe dile frumoșe ale regeneratiunei june si vigoróse.

Michailu D. Ghica mare banu, avea pana in anulu retragerii frate-seu Alexandru dela tronul, trei fii, Mateiu, George si Vladimiru si trei fiice, Elen'a, Olg'a si Sof'a, intre care Elen'a era cea mai mare. Domnulu si fratii sei dupa catuva timpu isi alesera de locuintia Vien'a. Pana atunci inse pruncii lui Michailu apucasera a'si lua educatiune curatu patriotica in tíer'a loru, mai alesu sub conducerea unuia dintre acei profesori greci renumiti, cari prin sciinti'a, labórea si portarea loru meritasera indigenatululu. Acelu professoru fusese Georgie Papadopoulos, despre care dóm'n'a Dora d'Istria scrie la diverse ocațiuni cu cea mai mare gratitudine. Acelu barbatu eruditulu cunoscúndu rarele facultati ale Elenei, isi propuse a le desvolta cu zelu si desteritate de bunu pedagogu. Elu fu acela, care'i revelá óresicumu tóte frumsetiele classicitatiei antice si o invetiá se scia compara cu acelea tesauerele limbiloru moderne; ii desteptá si gustulu pentru unu studiu mai seriosu, éra nu numai pentru artele frumoșe. De ací incolo restulu instructiunei si alu educatiunei se indeplini prin dese caletorii si petreceri pe la centrurile civilizatiunei europene, cumu Dresd'a, Veneti'a, Berolinu, pana candu genial'a domnisióra incepú se simtia vocatiunea interna de a si scrie cate ceva.

Intr'aceea revolutiunile din a. 1848 produsera si in spiritulu junei literate unele schimbari, care avura mare influentia asupra vietiei sale intregi. In acelu anu famili'a lui Michailu Ghica se întórse din exiliu in patri'a sa, care intr'aceea fu ocupata de trupe turcesci si rusesci. In Februaru 1849 Elen'a fu data in casatoria unui oficiariu rusescu anume principele Alexandru Kolzov-Massalsky. Tenerei casatoriti trecura mai tardiu la St. Petersburg,

unde principes'a romana fu introdusa curendu in cercurile inalte ale curtiei imperiale. Cu tóte acestea, jun'a romana se simtia fórte netericita in capital'a vastului imperiu. De un'a parte tractarea nici-decumu delicata a barbatu-seu, de alt'a rigórea estrema a etichetei la curtea imperiale in dilele lui Nicolae I. si acea atmosfera sociala apasatória de spiritu, o desgustara intru asia mesura, in catu cercá totulu cá se se desface si de barbatu, se dica si remasu bunu Rusiei. De ací incolo vedemu pe principes'a Elena petrecúndu mai alesu in Franci'a, Elveti'a, Itali'a si in tierile orientali europene. Pe terenulu literariu a esitu sub pseudonimulu Dora d'Istria mai antaiu in publicu cu scrierea sa titulata: *La vie monastique dans l'Eglise orientale* (Paris 1855). Pe atunci auctórea nóstra era de ani 27. Pe langa ce era destépta din natura si de spiritu petrundietoriu, dens'a cunoscea viéti'a monastica din lung'a esperientia facuta pe acestu terenu de catra mai multi membrii ai familiei Ghica in calitatea loru cá barbati de statu, éra acea esperientia nu era nici-decumu favorabile monachismulu. De aceea si Dora d'Istria, precumu o vomu numí de ací inainte, emise in acea carte cutediatória sententia cá: monachismulu este pedec'a principale a civilizatiunei in Europ'a orientale si meridionale. Dupa acelu opu alu seu urmá „*La Suisse allemande* (Genève 1856 in 4 vol.). Pe atunci urcase dens'a cu pericolulu vietiei muntele Mönch, pe alu carui piscu inplantá tricolórea Romaniei. In acea carte Dora d'Istria tractédia despre influenti'a ideiloru germane asupra civilizatiunei moderne. In acelasu timpu pana in a. 1856 dens'a publicá mai multi articlii bine scrisi in diariulu italianu *Deritto* dela Turinu, intru care tractandu despre referentiele politice si eclesiastice ale Italiei, invetiá totuodata pe ifaliani, cá se cunosca strins'a loru consanginitate cu romanii. In a. 1860 publicá la Zürich remarcabil'a scriere „*Les femmes en Orient*“ in 2 tomuri. Cu recenziunea acestei carti ne vomu ocupa indata. Urmara apoi, „*Des femmes par une femme*“ (2 Oct. Paris 1864), in care se face comparatiune intre viéti'a societatei germane cu a popóraloru neolatine. In *Excursions en Roumelie et en Morée* 2 vol. Zürich 1863 arata, cá Greci'a antica avuse aceeași rola intre popórale vechi, pe care o duce Germani'a in lumea moderna. Mai multe novelle publicate in „*Revue des deux mondes*“ si serii intregi de articlii esiti in patru limbi in cele mai de frunte diarie din Itali'a, Franci'a, Elveti'a, Belgiu, Greci'a urmara si mai urmédia, din care apoi se facu collectiuni.

Acésta este Dora d'Istria, cu adeveratululu seu nume Elena Ghica.

In anii mai din urma se audira voci care inputá Dorei d'Istria, cá-ci nu scrie nimicu romanesce. Eu imi permitu a fi in acestu punctu de vedere contrariu. Déca a simtitu vreodata elementulu dacoromanescu in cei 1800 de ani lipsa de reprezentanti

geniali si curagiosi in concertulu popóraloru europene civilisate, apoi acea lipsa se simte in gradulu supremu dela 1855 încóce pàna in dio'a de astadi. Pre catu timpu limb'a nóstra nu era cunoscuta de locu Europei; ce dicu eu? pre catu timpu chiaru numele nostru nationale suná la urechile europeniloru mai multu cá o enigma, potea se descinda cei doi archangeli din ceriu cá se le scria si se le vorbésca loru romanesce, cà-ci Europ'a nu 'i-arú fi intielesu. Nu numai noi romanii, cu totulu alte staturi si alte popóra, cá austriacii, cá rusii, inca si spaniolii si italianii, au cantatu si mai cauta a'si deschide si intretiené in limb'a francésca diarie, a publica carti si brosiure, aparatórie de interesele loru. Cu atatu mai vîrtosu au simtitu acésta lipsa popóra mai mici, cá polonii, cá magiarii, romanii, grecii si serbii. De altumentrea s'au aflatu in acelasi periodu alu reactiunei generale din Europ'a una pleiada intréga de barbati romani, carii dá Europei informatiuni in limb'a francésca si uneori in cea angla despre interesele si drepturile nationale, éra altii se adoperara a castiga defensori dintre cei mai renumiti barbati ai Franciei si ai Italiei, precumu era Edgar Quinet, lord Stanley, Michelet. Vegezzi Ruscalla, Ubicini, br. a d'Avril, Ernest Desjardins si alti multi. Chiaru astadi suntu destui barbati din nou'a generatiune, carii continua aceeaasi procedura. Asia Dora d'Istria numai catu au adoptatu methodulu dupa care lucrá compatriotii sei barbati de statu si ómeni de sciintia. In catu pentru marea maioritata a compatriotiloru sei trecuti prin scóle, dens'a sciá fórte bine, cá acestia cunoscu limb'a francésca si suntu in stare de a'i citi scrierile densei, precumu se si intempla in adeveru. A fostu adeca una din cele mai intiepte mesuri ale romaniloru, cá ei inca din secolulu trecutú s'au pusu cu totu adinsulu, barbati si femei, pe invetiarea limbei francesci, nu numai pentru cá le era neasemenatu mai usióra decatu multe alte limbi straine, ci si din alte cause de importantia imensa. Cu ajutoriulu limbei francesci romaniloru li se deschidea pórtá largá catra civilisatiunea européna; li se dede ocaziune a compara cu acésta barbari'a vecina, de care era maltratati in tóte dilele vietiei loru, si invetiara a fugi de ea. Ideile de dreptu in sensulu anticu si modernu incepura se strabata la densii mai curendu cá pe la noi. Totu asia thesaurele literaturei francesci ajunsera in proprietatea loru in timpuri, pre candu pe la noi trecea de cea mai folosítoria lectura Selecta latini sermonis exemplaria, éra in sfer'a juridica Decretum tripartitum Verböczii. Nemuritóriele opere ale lui Bosuet si Fanelon se aflá in manile mitropolitiloru si episcopiloru Romaniei pre candu betranii nostrii preoti se bucurá cá au ajunsu cá se aiba Predicele fericitului Petru Maioru.

Dora d'Istria inse mai avea si unu altu mare cuventu, cá ideiloru sale barbatesci se dea expresiune in limbele cele mai inaintate. Precumu vedeti

Domniloru, subiectele care ocupa pén'a illustrei auctore, suntu alese din sferele cele mai inalte, nu numai ale vietiei unei natiuni, ci din ale mai multoru popóra europene, si combinate asia, cá cu aceeași labóre se'si ajunga cate doue scopuri mari: informatiuni exacte pentru Europ'a despre conditiunile de viétia, buna rea, a popóraloru locuitórie între Carpati si cele trei mari, Adriatic'a, Egeic'a si Pontulu euxinu, cumu si popularisarea numelui romanescu in lumea civilisata. Dora d'Istria sciá fórte bine, cá in acelasi timpú se aflá in patri'a sa destule alte sorori de ale sale, care de si in cercuri mai restrinse, de si mai pucinu cu pén'a, dara atatu mai multu prin interveniri personali, prin versari de sume considerabili pe altariulu patriei, prin directiunea cu totulu noua data educatiunei din casa si din scóla, prin infiintarea de institute filantropice, inaintá din tóte poterile marea opera a regeneratiunei. Numai fric'a cá me va insiela memori'a mea inbetranita, me retiene dela enumerarea unei serii lungi de femei romane, pe care asiu cutedia se le propuuu de modellu la femeile generatiuniloru care ne succedu; cà-ci déca a'si incepe cu principess'a Brancovanu, care a lasatu dominie de milióne la spitale, si asiu continua cu Dómn'a vidu'a Stirbeiu, in alu carei institutu se crescú cate siaptedieci de fetitie, cu Elen'a Dómn'a, care ajutata de mai multe cocóne patriciane, a fundatu renumitulú asilu pentru 200 de fetitie orfane, cu tóte acelea mame doióse, care au insistatu ani intregi pentru infiintarea pe spesele statului de scóle primarie, scóle gimnasiali si pedagogice pentru sexulu femeiescu; déca asiu inprospeta memori'a acoloru cocóne de rangú inaltu, care au aruncatu fundamentele pentru introducerea artei dramatice in Romania si mai antaiu la Iasi; déca asiu cerceta, cate femei au facutu biserici pe unde nu era de locu, si cate au ajutatu pe sub mana pe literati lipsiti, — asiu intreprinde o labóre ce trece departe preste poterile mele.

Asia dara pre candu Dora d'Istria lucra in strainatate pentru patri'a si natiunea sa, n'au lipsitu alte femei care'si implinira datori'a cu religiositate in sinulu patriei. De altumentrea scire-asi numi si femei romane, care s'au distinsu in limb'a propria pe terrenulu literariu; dara scrierile acolora ve suntu cunoscuté, prin urmare nu amu trebuintia se vi le numescu, cà-ci de asiu incepe cu Maria C. Rosetti, cu Alexandrin'a Haralampie n. Magheru, cu Ermiona Asachi marit. Edgar Quinet, cu Constantia Schiau n. Dunc'a, cu directórea Mari'a Casabianc'a, cu minunatele traductiuni de poesii romanesci ale Elisabetei Dórnei in german'a, éra si nu mai sciú, unde asiu potea termina. Asia in locu de a risca vre-o iuputare pentru lips'a de tactu, voiú trece mai curendu la analisea uneia din operele Dorei d'Istria scrise in interesulu femeiloru din Orientu.

(Va urmá).

Corespondenție de ale repausatiloru.

(Urmare.)

Vien'a 23 Aug. 1852.

Baritiu!

Si cei de aici au statu de multu de mine cá se nu tacu; inse eu se-ti spunu dreptu, nu-mi place a face causa personale din vorbele ce se respandira cu scopu de a bagá neincrederea si desbinarea in tóta inteleginti'a romana. La 3 Augustu facusemu o dechiaratiune si o uitasemu de totu. Alalta-eri facui alta, acésta pe care vi-o tramitu se o publicati in gazeta. Se nu schimbati nimicu in ea; eu suntu subscrisu si respundu. Ceea-ce dechiaru aci, este adevverulu curatu: cá pana acumu n'amu vediutu pastoralea, nici episcopulu nu mi-a spusu nimica catu a fostu aici. Minciun'a acésta e cu atatu mai de mirare, cá episcopulu scie mai bine decatú noi, cine a avutu manuscrisulu originale in mana si cine l'a copiatu. Prin urmare ei sciu bine cá eu n'amu avutu nici o parte.

Eu publica dechiaratiunea cu sperantia, cá se va miciorá credetulu fântanei minciuniloru celoru multe si multi isi voru deschide (ochii).

Tu mi-ai scrisu pucinu, dar' altii din Sibiiu si din alte parti mi-au scrisu mai multe despre vorbele acele.

Tu iai lucrurile prea usioru. Nu era vorb'a de fapte urite cumu dici in scrisórea din 15 Aug., ci de documinte, cumu dici in cea din 31 Iunie, pe care inse amu luat'o dela Nicolici numai alalta-eri. Eu n'am cugetatu a face causa personale. Acele documinte voru esf la loculú lorú.

Nu te mira de laudele si complimentele lui.... Hei Hei! de ce nu esti mai cu petrunderu.

Si tu mai intrebi de vendiare in obiectulu sciutu! Bunulu Moroianu*) a esitu cam superatu dela mine candu a plecatu, pentru-cá eram superatu pe altele si pe urma mi-am trasu calcululu ca trebueam a-i spune multe pentru voi toti: cá-ci multe suntu pe cari nu le sciti. Ce ai scrisu despre invidia cu semnele, e o minciuna totu din cunoscut'a fantana a minciuniloru, care s'a legatu a face pe toti se jóce dupa music'a lui si móre vediendu cá ómenii n'au voia de a juca dupa atari melodie sarbede. De aici si superarea pe voi. Dar' nu uitá: ehrlich dauert am längsten.

Cum-cá celu-ce nu voi a se presenta, ar' fi lucratu din indemnulu lui Simionu betranulu, m'a imputeritu se-ti scriu cá e minciuna, precum dici si eu cá e.

Spune lui Iacobu, cá elu pentru elu póte avea ortografi'a sa; dar' nu o póte obtrude nimenui, si mai

*) Moroianu, fratele veduvei lui Georgie Circa dela Cernațu langa Brasiovu. Red.

alesu cá redactoru se nu o faca. Se lase pe ómeni se vada ortografi'a fia-carui; are elu de indreptatu o multime de erori de gramatica cu corespundintiele din Ungari'a si Banatu: cá dómne asia prósta limba n'a mai figuratu prin gazeta de multu, cum se vede acum in corespundintiele acele. Una ér' se nu uite Iacobu, cá pana scriemu cu cirilice, unde suntu litere pentru tóte sunetele, e absurdu a pune gisne in locu de ciune; apoi nu e consecinte, cá pe stricaciosu, uriciosu nu-lu serie stricatosu etc., candu aceste au totu o regula. In ortografi'a latina va fi apoi regula generale, cá si in formele i une, io s'u va suna totu deauna cá y, ér' literele cirilice, de cari voimu a scapá, nu merita reforme.

Nu uita in dictionariu a representa tóta limb'a, tóte cuvintele cele noue. Italianii ne striga tare dupa dictionarie, si apoi nu vomu afla cuvinte cum esu in buletinulu legiloru, in istori'a lui Alexandru etc.

Pe Padure nu l'am vediutu. Ve voiu tramite codicele penale. Dar' am lasatu ingemenarea de litere care mai figura in codice; ingeminu numai prepusetiunile si diminutivele.

Noi suntemu sanetosi. Ómenii suntu pe aici multiumiti; numai scumpetea e mare.

Fiti cu luare aminte in dechiaraciune, se nu se stracure erori.

Principele gub. a plecatu la bai; va siedé cam o luna.

Mocioni e departatu din postu wegen Mangelhaftigkeit in der Dienstsprache und anderweitiger Gründe!

Vien'a 14. Novembre 1852.*)

Frate Baritiu!

Eu poteam tramite alaturatele in diu'a, in care au sositu aici; ci fiindca tu-mi spuneai si de planu, mi se parú ca in scrisórea ./ nu va fi si planulu. De-aceea o deschisei si vediui cá planulu nu e. Elu si-a facutu Devis si planulu si l'a retienutu! Se teme pe semne cá nu vei incheia negociulu cu elu. In sperantia inse, cá dupa scrisórea ce o bagasi catra elu intr'a mea si pe care eu am tramis'o, va intórce la I. Miller si planulu, am totu asteptatu pana aséra; inse vedu cá nu vine. Cá se nu intardiu de astadi, me vedu nevoitu a-ti tramite la Zürich numai scri-

*) Acésta scrisóre primita in Zürich, venise insocita de altele dela comerciantii din Brasiovu, carii rogaseru si pe Maiorescu, cá se céra in numele lorú consiliu bunu dela renumitele case din Vien'a I. M. Miller et Comp. si Alexander Schoeller pentru infiintiarea unei fabrice de charthia si alteia de stearina la Brasiovu, éra a trei'a de panura (postavu) la Resínari. Pe atunci adeca erá bani fórte multi de charthia, dara devalvati tare, prin urmare lumea temendu-se de falimentulu statului cá celu din 1811, cercá se'si asigure averea in realitati si intreprinderi industriale, la care inse nu pricepea nimicu, precumu le-a si spusu Schoeller.

Not'a Red.

sórea cu devisulu. Póte se-ti fia de ceva folosu. Eu inse planulu, se fiu fostu in locu-ti, nu-lu damu din mana, ci lasamu fačia cu mine se-si faca insemnarile cele de lipsa dupa situatiune.

Astadi venira copiii lui Orgidanu si-mi aratara o scrisóre dela tatal-seu din Sabiniu, in carele dice se vina la mine si se-mi spuna se-ti scriu, cá guberniulu le-a datu voia pe numele Orgidanu et Iuga si cá decretulu erá si facutu si asteptá in totu minutulu subscriptur'a gubernatorului, cá se plece acasa.

Dupa plecarea ta me apucara frigurile si me copsera doua nopti si 3 dile necontentitu. Am scapatu si suntu totu besícatu si desnervatu reu.

Mi pare fórte reu, cá nu veni planulu; dar me temu, cá si scrisórea acést'a o vei capetá tardiu, cá-ci la Elveti'a vine post'a greu.

Cipariu pléca astadi.

Ei sanatosu.

Orgidanu mai scrie se cumperi machinele in Belgiu, care vei sci tu mai bine acumu unde.

I. Maiorescu.

Fragmente dintru o scrisóre dela 1853 Ianuariu.

Tenerulu Dumitru Sturdza si Campeanu si chiaru cocón'a Catinca Sturdza*) nu-mi dau pace, cá se stau de voi se tipariti insciintiarea despre intrebarile de limba intréga. In adeveru, noi nu pricepemu de ce se nu o tipariti se se incépa odata lucrulu. Cine póte opri pe literatii romani se nu se adune privatim spre a-si da parerea despre manuscripte literarie. Candu va fi se se adune, atunci voru cere si voia dela gubernu; ér' numai publicarea cá unu nationalistu propune nescare-va intrebari despre limba si litera si provóca pe unii literati se-si dee parerea asupr'a elaboratelor, nu vediu de ce se nu se póta! Ér' din introducere, cea ce ar' fi prea cu focu, se póte lasa afara, precum si numele unoru membri. Dar' la tóta intemplanca publicati intrebarile si fiint'a lucrului, precumu si vointi'a fundatorului de a censura de catra cutarii, adangandu: „carii suntu provocati a face la autoritatile locali pasii cuveniti spre a se poté aduna si censura elaboratele.“ La tóta intimplarea respundeti-mi curendu, cá se respundu si eu la Sturza.

I. M.

Me intrebi de analogi'a limbei. Se intielege cá a trecutu tempulu de a cocatare cu formele limbei. Eu nu potui introducere indata in buletinul tóta consecinti'a analogiei, pentru-cá l'am gasitu fóra ortografia; inse am purcesu gradualminte si in codice am tienu analogi'a mai fóra esceptiune. Mi se pare cá numai in doua locuri mi-a scapatu responsabile; — incolo e totu vere si veru, cá-ci se afla in cartile vechi averu = habilis, — apoi ageru = agilis etc.

*) Mam'a dlui Dim. Sturdza.

Red.

Eu am disu si faceru in locu de usioru = facili etc. Papiu inca ne a ascultatu — pe mine si pe Barnutiú — si a adoptatu formele analogice ale limbei nóstre.

Principiulu meu a fostu, cá codicele e o carte care va remané; prin urmare aici se cere o limba curata. Tu cu vocabulariulu se te tieni totu de acestu principiu. Fi securu, cá analogi'a limbei va triumfa. D. Orgidanu mi-a scrisu, cá a tramisu din vocabulariulu teu la copii, cá se mi-lu arate. Ei nu mi-au adusu nimicu, decátu numai eri am aflatu la Papiu 2 cóle, dupa-ce au totu amblatu dela unii la altii trei septamane. Dar' tu de ce nu faci insciintiare de vocabulariulu teu? Ce te sfiesci? Stamate lucra din pura speculatiune; publica insciintiarea despre alu teu. Fára indoiala va fi mai bunu decatu tóte. Esi pe fačia cu elu.

a) La abfahren — abgehen de ce ai uitatu muncare? cá in Gazeta vedu cá diceti.

b) la Aalteich nu хелештез чи нескзінъ; Aasgeier nu злех чи злїх, cá-ci злех — злее — suntu cosiurile de albine; abästen, si mai alesu ausästen in selbanistica insémna curatítulu arboriloru de ramurele — craci etc., abformen, eu in legea de tipariu i-am disu a iconire = ung. iconitura. modelatura (italianulu coniazione = иконїзміне); Abholz se fi disu si surcele; abmaischen — eu la Maisch i-am disu muiatura etc.; abrupten debuiea si ciupelescu; Absatz si desfacere; formele in amx mai schambale cu ariu; Angucken de ce glidescu? acesta e хлєдїтї славїкх, de unde vine oxleda = orında; nu era de lipsa.

Anhängen den Degen — de ce spada si nu spata? Mai bine ar' fi ancora decatu anchira.

Inse eu aruncau ochii numai acum peste elu. Si-mi place; mergi inainte si tine analogi'a; lasa si pe ct = kt afara; in tóta limb'a romana nu se afla unu ct. Cugeta cá scrii o carte ce are se remana si in care e cea mai buna ocaziune de introducere cuvinte bune.

Me! Eu amu fostu celu dintai care amu fostu paratu cu tarifa; s'a tiparitu acum in tóte limbele, numai intr'a nóstra nu; gremiulu vostru se faca o hartia la ministeriulu de comerciu, in care se aratati pe scurtu important'i'a limbei romane, in comerciulu cu principatele si pana la marea alba, si cá comerciulu acesta ilu pórtá atate case comerciale din Brasiovu; aratati cá dupa italiana spre mare, e limb'a romana spre oriinte cea mai importante, cu ea negutiatoriti pana la marea alba si se cere si in principate si se grabésca cu tiparirea ei. Faceti frate pentru onórea limbei nóstre: cá-ci acestii de aici nu pricepu. Ea totu se va tipari, inse tardiu. Dar' faceti catu de curendu. E lucru bunu, se le totu bagamu in capu important'i'a limbei nóstre.

Spuneti cá ati cercetatu la redactiune si ati

aflatu că tari'a în limb'a română a fostu tradusa între cele dintai.

Fiti tari în cererea academiei.

Pentru partea judecatorésca și mestecata.

Regierung, guvern; Statthalterei, guvernamentu; Statthalter, guvernatoriu; Landesregierung (de es. in Cracovi'a) guvern provinciale. — Kreisamt, Kreis, prefectura (la Kreisamt cate odata și oficiu de prefectura, ér' prefectura însă și oficiulu și tienutul sêu districtulu prefecturei). — Kreispräsident, Kreisvorsteher, prefectu. — Comitat, comitatu; Comitatsvorstand, prefectu de comitatu. — Bezirksamt, pretura; Bezirksvorsteher, Bezirksvorstand, pretoru. Ér' unde pretur'a nu e amestecata, ci este langa ea oficiu speciale pentru trebi politice și pentru cele judeciari, se dice cea d'anteiu pretura politica, ceealalta pretura judeciara, prin urmare: Bezirksgericht (separatu de pretura peste totu, adeca de Bezirksamt) judetiu de pretura ori și pretura judeciare. Bezirk (simplu) cercu, și se întielege totudéun'a cerculu preturei, pentru-că ale prefecturei se numescu tienutu sêu districtu.

(Din terminologia).

Pentru partea judecatorésca.

Oberster Gerichtshof, înalta curte apelativa sêu și suprema curte apelativa, sêu și numai simplu înalta curte, suprema curte. — Obergericht, Oberlandesgericht, Banaltafel numai simplu: curte apelativa. — Gerichtshof erster Instanz, curte judecatorésca de forulu primu. Dar se dice mai totudéun'a numai simplu tribunalu. Acesta e numele propriu pentru tôte judecatoriile de forulu anteiu; prin urmare: Landesgericht, Kreisgericht, Comitatsgericht suntu tôte tribunale. Cu tôte aceste, candu e neaparatu de lipsa a distinge pe Landesgericht de Kreisgericht și Comitatsgericht, adeca candu vine în lege de exemplu: Die Gerichtshöfe erster Instanz theilen sich in Landesgerichte und Kreis- (ori în Ungari'a Comitats-)Gerichte, atunci Landesgericht se dice „tribunalu urbanu,“ ér' Kreisgericht și Comitatsgericht „tribunalu tienutale.“ Asemenea candu în lege e vorb'a de atributelu proprie ale lui Landesgericht, ér' se dice tribunalu urbanu. Landesgericht se distinge de celelalte tribunale, adeca de celelalte judecatorii de forulu primu, numai prin aceea, că numai lui compete potestatea de a investiga crimele coprinse în §§ 58—65 ai codicelui penale, adeca crim'a de perdueliune (înalta tradare), de les'a maiestate, de vatamarea membriloru casei imperatesci, de turburarea pazei publice și de spionaria. Legea da guvernatoriloru influentia la investigarea acestoru crime, de unde urmà, că tribunalulu competentu a

investigà aceste crime se aiba scaunulu seu la scaunulu guvernamentulu, adeca în capital'a provinciei și în Ungari'a în capital'a despartimentulu guberniale (Statthaltereiabtheilung). Asia s'a și facutu de regula. Dreptu aceea dela capitala sêu urbe s'a numitu tribunalu urbanu, care nume viue numai în cele doua casuri indicate aci mai susu.

La aceste credu a fi de lipsa a mai însemna urmatórele:

Sprengel (Gerichtssprengel u. s. w) cercundariu scl. — Allerhöchste Entschliessung, rescriptu sêu resolutiune imperatésca. — Majestät, maiestate, mai multu: Mari'a Sa, care e numele celu vechiu românescu pentru suveranulu țierei, și românii n'an lipsa de a profana numele vechi maimutiandu pe nagyság ungurescu. — Landesfürst, Domnulu țierei, principelu țierei. — Landesstelle, dicasteriulu țierei, dicasteriulu politicu alu țierei. — Finanzlandesstelle, dicasteriulu finantiare alu țierei. — Centralstelle, dicasteriulu centrale. — Hofstelle, dicasteriulu de curte, dicasteriulu aulicu (în Ungari'a, Banatu scl. românii în locu de curte dicu și curia, aula, aulia). — Rath (Gerichtsrath), de regula numai judecatoriu în tôte forurile, pentru-că acést'a e vechea însemnare a acestui cuventu, comparatu mai vertosu cu acelasi nume slavicu. Acésta se întielege numai la partea judecatorésca. Aici nu se dau numai consilie, ci se judeca și se decide. — Instanz, foru; Gerichtsstand, foru; Entscheidung, decisiune; Erkenntniss și Urtheil, sentintia și judecata. — Grundbuch, carte funduaria, carte catastrale scl.

Acésta terminologia nu e a comisiunei, ci a subscrisului.

I. Maiorescu.

(Va urma).

Vasilie Aronu și operele sale:

(Urmare.)

Eneas susu pe stanu siede
Si pe nimene nu vede
Din cei ce poftesce elu
Ci departe pucintelu
Langa tiermure de mare
Vede trii cerbi sarindu tare
Dupa ei ciurd'a intréga
Intru o vale se baga
Dupa obicei pascundu
Atunci Eneas curundu
A lui Achates sagéta
O ia și sagéta ndata
Pe cei trii carii sarea
Si înainte mergea
Povatiuitori fiindu
Capetele susu tiindu
Si indata pomesce
Tóta ciurd'a ocolesce
In codru verde sagéta
Si de a vená nu'céta

Pan'atunci, candu au vediatu
 Cumu-ca siépte au cadiatu
 Siépte corabii fiindu
 Cá se le-ajunga voindu
 Dupa ce siépte restórna
 La corabii se întórna
 Si dà parte in dreptate
 La fiesce care frate.
 Apoi impartiesce vinulu
 Care loru la munte linulu
 Acestes l'au daruitu
 Si in vase l'au tocmitu
 In tiermurea siculésca
 Candu se gatea se pornésca.
 Catu aceste ispravescce
 Intr'acest'a chipu pornescce:
 O socii! cà n'am uitatu
 Tóte cate amu rabdatu;
 O! cei ce ati patimitu
 Cumu nu s'au mai pomenitu
 Domnulu ne va milui
 Si aceste s'oru sfârsi.
 Voi Scill'a*) o ati trecutu
 La stanuri ati abatutu
 La stanurile de piétra
 La a Ciclopiloru vatra**)
 Odata ve inimati!
 Fric'a de laturi típati!
 V'iti veselí órecandu
 Viindu v'aceste 'n gandu
 Prin nespuse intemplari
 Primesdióse pe mari
 Catra Latium silimu
 Dio'a, nóptea ne trudimu
 Unde sórtea ne arata
 Ca Troi'a noua odata
 Va fi cu mare taria
 Spre a nóstra bucuria.
 Dreptu aceea fiti isteti
 In virtute ve tieneti
 Spre a vóstre viitórie
 Lucruri mari veselitórie.
 Asia Eneas graiesce
 Grigile isi tainuesce
 Se arata veselosu
 Iar' la inima doiosu.
 Deci catu a vorbi incéta
 Sociile lui indata
 De cerbii cei sagetati
 Si impartiti intre frati
 Se apuca, ii belescu
 Si lucrulu si-lu impartiescu,
 Unii carnea giosu o taia
 Altii o punu in tigia
 Altii in frigari o 'nfigu
 Altii siedu la focu si frigu;
 Ceialalti de focu grigescu
 Si caldarile tocmescu
 A se saturá se gata
 Minteni ostenit'a glóta
 La mésa se renduescu
 Bucatele se 'npartiésca
 Manca, beau cu desfatare,
 Uita de necasulu mare.

Dupa ce s'au saturatu
 De alt'a s'au apucatu
 A vorbi au inceputu
 De ceia ce s'au pierdutu
 Ce se fie se 'ndoiescu
 Unii dicea, ca traiescu
 Si acum ambla pe mare
 Rapiti de furtun'a mare
 Si nu sciu de cei ce i chiama,
 Iar' Eneas mai cu sama
 De Orontes povestescce
 De densulu se geluesce
 De Ghianu si de Amycu
 Si de puterniculu Licu.
 Vorb'a loru se incetase
 Candu iata Jupiter iésa
 Susu din naltíme privesce
 La mare dumnedieescce
 Catra a Libiei parte
 Iara Venus trista fórtce
 Ii cadíu giosu inainte
 Si cu plangere fierbinte
 Intru acestu chipu porni
 Catra:
 O cerescule 'mperate
 Care ocármuesci tóte!
 Vecinicule Dumnedieu!
 Ce au gresitu fiulu meu
 Eneas si ai sei toti
 Denpreuna cazniti soci
 De asia de mari rabdandu
 Si a sa tíera pierdiendu
 La loculu fagaduitu
 Unde de multu au pornitu
 Nu potu nici cumu se sosiésca
 Si craime se pornésca
 O! ada-ti numai aminte,
 Tu cerescule parinte!
 Cuventasi odinióra
 Ca dupa a Troii para
 Din némulu celu troienescu
 Scapatu*) de foculu grecescu
 Voru esi tarii románi
 Trecundu óre-cativa ani
 Carii prin versari de sange
 Lumea tóta voru invinge,
 Cumu acuma s'au mutatu
 Alu teu dumnedieescu sfatu?
 Aveam acea mangaiare
 Intru a Troii cadere
 Iara cu giale privescu
 Cumu Troianii se caznescu
 In mare netericire
 Aprópe de-a loru perire.
 O imperate prémare!
 Ce va fi de-a loru lucrare?
 Antenoru**) de greci scapandu
 Si cu pace ajungundu
 La sinulu iliricescu
 Si la loculu liburescu
 Si la Tymasus funtan'a
 Unde fiindu grósa vên'a
 Prin cele noue isvóre
 Cu sunetu cu mare para

*) Scill'a locu primesdiosu in mare.

**) La a Ciclopiloru vatra: Ciclopii erá ómeni cu unu ochiu in frunte langa muntele Etn'a.

*) Scapatu etc. adeca tu ai disu, cumu-cá din Troianii, carii voru scapá din pustírea Troiei prin Greci, se va redicá némulu rimlenescu.

**) Antenoru. Lui Priamu nepotu din soru.

Din munte cu umbra désa
 Cá o mare ap'a iésa
 Trecù fara de zabava
 Si zidi cu mare slava
 Padu'a marea cetate
 Cu tarii nearatate.
 Némulu si l'au asiediatu
 Si s'au facutu imperatu
 Iar' eu o drépta fiintia
 Chiaru dintru a ta vointia,
 Nu pociu nimicu agiutá
 Némului caznitu asia
 Pe mare ventulu suflandu
 Corabile pierdiendu
 Sta intru o trista sórte
 De Itali'a departe.
 Atunci Jupiter ridiendu
 Facia vesela avendu
 Pe Venus cea cu necazu
 O saruta in obrazu;
 Dicundu! O Venus! incéta
 A te intristá odata:
 Ca cele fagaduite
 Tóte-su inca neclatite
 Vedé-vei cetate mare,
 Si cu o virtute tare
 Eneas se va mari
 La ceriuri se va sui
 Fiindu-ca eu alu meu sfatu
 Nici cumu nu mi l'am uitatu
 (Si ca-ci ce cu mare giaru
 Poffesci, iti voiu spune chiar'
 Lucruri fórte minunate
 Altuia nearatate.)
 Acestu Eneas vestitu
 Dupa cum e renduitu
 La Itali'a venindu -
 Bataia mare pornindu
 Va versá fórte multu sange
 Si némuri tari va invinge
 Cetate va redicá
 Legi norodului va dá
 In trei ani imperiendu
 Rutulii invinsi fiindu
 Iar' Ascanie celu micu
 Fiindu órecandu voinicu
 Treidieci de ani craiu va fi
 Imperatu fórte bunu si
 Din Lavinu craimea sa
 Elu insusi o va mutá
 Si cu truda intru tóte
 Va 'ntari Alb'a cetate
 A caruia 'mperatia
 Cu o nespusa taria
 In ani trei sute va stá
 Intru neclatirea sa
 Suptu némulu celu troienescu
 Fiindu skitru 'mperatescu.
 Atunci Ili'a popóia
 Fiindu dela Mars*) greóia
 Doi prunci va nasce odata
 Vedenia minunata.
 Romulus cu o taria
 Va urmá imperatia
 Si va face o cetate
 Ziduri spre resboiu gatate.
 Némulu ce-lu va stapani
 Elu Románi ilu va numi

*) Mars Dumnedieulu resbóieloru.

Din Romulus alu seu nume;
 Ce va fi in veci pe lume.
 Eu craimii, care spuii
 Margine nici cumu nu-i puii
 Craime i-am daruitu
 Care nu are sfârsitu
 Si Iuno cea catranita
 Si spre isbanda gatita
 Care in ceru, pre pamentu
 Prin acelu negraitu ventu
 Si in mare denpreuna
 Au facutu mare furtuna
 Cu vreme se va schimbá
 Si inim'a-si va muia
 Si cu mine denpreuna
 Va iubi cu voia buna
 Pe némulu celu rîmlenescu,
 Nému vestitu imperatescu.
 Incetá-va grea nevoi'a
 Asia mi-au fostu mie voi'a.
 O vreme candu-va va fi
 Candu batai se voru ivi
 Si némulu celu rîmlenescu
 Va bate pe celu grecescu
 Si ilu va supune sie
 Cu nespus'a sa taria
 Fi-va din nému troienescu
 Chesariu vestitu rîmlenescu
 A caruia frumosu nume
 Nu numai va fi pe lume
 Ci si in ceriuri vestitu
 Pana la nori proslavitu.
 Iulie se va chiamá
 Numele isi va luá
 Dela acelu Iulus, care
 Bine sciutu nume are
 Acest'a odinióra
 Dupa ce cu mare para
 Resaritulu va invinge
 Si averi multe va stringe
 Candu la ceriu se va sui
 Tu insusi ilu vei primí.
 Dumnedieu se va chiamá
 Lui ómenii s'oru rugá
 Lumea se va mulcomi
 Pace 'n tóte parti va fi
 Incetá-va arm'a crunta
 Romulus, Vest'a carunta
 Si cu Remus legi voru dá
 Portile s'oru incuiá
 A bataii uritiósa
 Mumaniloru lacremósa
 Pe arme neselniciá
 Intru nespusa taria
 Legatu cu manile 'n spate
 Cu o suta de locate
 Versandu din gura afara
 O sangerósa para.
 Asia Iupiter graiesce
 Si indata poruncesce
 Lui Mercurie se vie
 Si cu nespusa taria
 Prin vesducu cá o neluca
 La Carthago se se duca
 Lui Dido*) se-i dé de scire
 Fara de impotrivire
 Pe Eneas se-lu primésca
 La sine se-lu gazduiésca.

*) Dido craiés'a Siciliei (sic), care siedé in cetatea Carthago.

Deci Mercurie indata
 La porunc'a sie data
 Cele dise ispravese.
 Dido bine se gatesce
 Si cu inima dirépta
 Pe Eneas ilu astépta.
 (Va urmá).

Lenea este inceputulu reutatiloru.

(Discursu pentru poporu, din ocasiunea adunarei gen. tiente de despartiem. cerc. X. alu „asociatiunei rom. transil.“ la Budatelecu in 10 Septembrie 1877).

Dintre multimea proverbiloru frumóse si pline de intieptiune, ce audimu pretotindene sunandu din gur'a poporului romanu, pucine suntu atatu de insemnate si nimerite, cá proverbulu ce dice, cá lenea e inceputulu reutatiloru. „Intr'adeveru, cele mai multe nenorociri si suferintie, ce ajungu pre ómeni in viétia, se nascu din lenea si nepasarea loru.

Se vedemu deci, cari suntu, de si nu tóte, baremi cele mai insemnate reutati, ce isvorescu de sub stanc'a lenei?

Lenea pre aceia, ce se inchina ei, retienendu-i dela ori-ce lucru folositoriu, i indémna, intre alte rele, mai alesu la betia; prin acést'a apoi i lipsesce de tóta averea si i lasa in cea mai trista stare, asia catu in urma n'au nici ce mancá, candu apoi se implinesce asupr'a loru dis'a santei Scripture: „cine nu lucra, se nu manance.“ Fórté bine a nimeritu si acel'a ce a disu prima data cá: „Lenea e dómna mare, ce nu are de mancare.“

Si ce face apoi lenesiulu ajunsu in acésta stare? Cei mai multi impinsi de saraci'a, cu care se lupta, si de beti'a, cu care s'au dedatu, se dau la furatu, jefuitu, si alte nenumarate fara-de-legi, si se facu cei mai blastemati ómeni pre pamentu. Candu amu poté sta in vorba cu toti nenorocitiu, ce intelnimu pe calea acestei vietie, cu multimea seraciloru, ce au fostu in stare buna candu-va, ér' adi se trudescu si nu au ce mancá dintr'o di pe cealalta; cu cersitorii ce ambla dela o casa la alta pentru o bucata de pane; cu multimea facatoriloru de rele, ce zacu cu anii intregi inchisi in prinsori intunecóse; si candu amu cercá mai de aprópe, cá ce i-a impinsu pe toti acestia la starea nefericita, in care se afla: ne-amu convinge si mai curatu despre adeverulu proverbului de mai susu. Cà-ci amu aflá mai la toti, cumu-cá inceputulu nenorocirei loru n'a fostu alt'a, decatu lenea, despre care mai dice unu proverbu éra si fórté nimeritu, cumu-cá: „Lenea este perin'a dracului.“

De voiti a cunósce mai bine ánim'a si viétia lenesiului facia cu a acelui sirguintiosu, cautati numai la ap'a ce sta balta intr'unu locu cu anii intregi, si la periulu limpede, ce curge sioptindu printre flori mirositóre. Precumu e de urita si amara ap'a baltiloru hidóse, ce respira in jurulu loru miasme ucidie-

tórie, chiaru asia de uritu e lenesinlu inaintea ómeniloru, si chiaru asia se face in urma si viétia lui de amara.

Lenea inse este isvorulu multoru reutati nu numai pentru ómeni singurateci, ci totu-odata si pentru popóre si tieri intregi. Strainii, ce caletorescu prin Transilvani'a, si vedu in ce stare trista se afla in unele privintie Romanii in asemanare cu alte né-muri: le place a dice despre noi in faci'a lumiei, cá suntemu unu poporu lenesiu. Si ce respundemu noi la acést'a? Dicemu, cá nu-i dreptu, precumu nici nu e dreptu. Dar' strainii nu se indestulescu cu ataf'a. ci ne intréba:

— Pentru-ce dar' poporulu romanu din Transilvani'a traiesce asia de reu, si locuesce in casulie asia de micutie si rele, in asemanare cu alte popóra, cumu suntu de exemplu sasii totu din Transilvani'a, ale caroru sate paru a fi orasie in asemanare cu satele romanesci?

— Pentru-cá aceia suntu ómeni mai luminati si mai invetiati decatu romanii, respundemu noi.

— E dreptu; dar' pentru ce nu suntu si romanii totu asia de luminati si invetiati?

— Pentru cá suntu mai saraci, respundemu noi éra, si numai fórté pucini suntu in stare a-si tienne prunciu la scólele de prin orasie; ba nici chiaru in satele lor nu au de unde se platésca atata, catu s'ar' cuveni la unu invetiatoriu harnicu, care se fia in stare a desteptá copiii si a face din dinsi ómeni adeverati.

Dar' strainii nu se indestulescu nici cu acestu respunsu, ci ne intréba mai incolo, cá pentru-ce suntemu dara noi romanii mai saraci decatu alte limbe, ce locuescu totu in acésta tíera?-

Si la acésta intrebare romanulu nu mai scia ce se respundia alt'a decatu, cá pe elu dóra asia l'a lasatu Domnedieu, cá se fia mai saracu si se suferé mai multu decatu altii.

— Ba nu! — respundu strainii. — Domnedieu a daruitu romanului poteri si minte agera, prin care ar' poté nu numai se ajunga, ci se si intréca pe celelalte popóre. Dar' romanulu e lenesiu si ascunde in pamentu talentii, in locu de a-i intrebuintia.

— N'aveti dreptu nici acuma! — le dicemu noi. Nesciinti'a, miseri'a si tóte suferintiele de adi ale poporului romanu au alta cauza, dar' nici decatu nu isvorescu din lene. Au nu sciti, nu cugetati la aceea, cá romanii pana in anulu 1848 au fostu robi lipsiti de tóte drepturile, in catu pe langa tóta serguintia lor, nu erau in stare, séu de si au fostu in stare, nu le erá iertatu se-si castige sciintie si averi mai insemnate? pana candu sasii inca si pe atunci, ba si cu sute de ani mai nainte se bucurau de cele mai frumóse drepturi si nu erau supusi la nimene?

— E bine, — dicu strainii, dara de atunci au trecut ani multi; adi si voi sunteti liberi cá si altii, nesupusi la nime.... Apoi in starea trista in care v'ati aflatu pana la anulu 1848 cine v'a aruncatu?

Si de tóte drepturile cine v'a lipsitu, déca nu lenea și nepasarea vóstră?

Éta, fratiloru romani! parerea ce au strainii despre noi, si in contr'a careia numai cu vorbe góle inzadaru ne luptamu. Ei nu voiescu se scia nemica despre suferintiele, prin cari amu trecutú noi. Nu voiescu se scia, cà romanulu in trecuta lucrá cu sudori diu'a si nóptea pentru sustienerea familiei sale numeróse; apoi lucrá de doue si de trei ori pe atata pe sém'a domnului seu, care cu tóte aceste nu-lu pretiuiá mai multu si nu-lu tractá mai bine decatu pe unu dobitocu. Nu, strainii nu cauta la aceste. Ei cauta numai la starea misera de adi a poporului romanu, si din aceea, fiindu cà lenea e inceputulu reutatiloru in cele mai multe casuri, judeca, cum-cà romanulu e lenesiu.

Pana acuma acésta judecata a loru facia de noi romanii a fostu nedrépta, si acésta ne servesce in catuva de mangaiare. Dar' déca nici astadi, candu catusiele robiei suntu frante, candu si noi avemu acelesi drepturi cá si alte popóra, déca nici de astadi înainte nu ne vomu sili din tóte poterile, cá prin lucru si sirguintia se ne croimú o sórte mai fericita: atunci strainii voru avé totu dreptulu, déca ne voru nami lenesi si ne voru despretiui.

Dela noi aterna deci, fratiloru romani! ca acésta se nu se póta intemplá nici odata. Dela noi aterna cá judecat'a rea, ce si-au formatu strainii despre noi, se se schimbe catu de ingraba in alt'a mai favorítoria. Dela zelulu si serguinti'a nóstra a toturoru aterna, cá se ne aredicamu catu de ingraba din starea, in care amu fostu si suntemu, la o trépta mai inalta a culturei si fericirei, unde se afla si alte popóra.

Dar' acést'a vomu poté s'o ajungemu numai prin sirguintia indoita si intreitá! Serguinti'a ne va castigá avere, prin avere ne vomu castigá sciintie, ér' fara sciintia, fara invetiatura adi nu póte se mai traiésca nici unu poporu!...

Se cautamu numai la sasi si la jidani, cari mai toti suntu avuti. Ei suntu convinsi fórte bine despre adevverulu, cà „cine nu scie carte, n'are parte.“

Pentru aceea in satele sasesci nu vomu aflá nici unu omu, mai nici unu omu, care se nu scie celu pucinu ceti si serie, cu tóte cà si ei mai toti suntu numai nisce plugari simpli cá romanulu. Dar' apoi se vedeti numai starea loru si casele loru frumóse, cá si cari numai prin orasie se gasescu!

Ér' jidanii, de se afla numai doi-trei intr'unu satu, indata 'si tienu unu dascalu, platitu catu de scumpu, numai cá pruncii loru se nu remana ne-invetiati si de risu la tóta lumea. Si apoi ve mirati óre, déca acesti prunci, crescându mari si asiedien-du-se intr'unu satu romanescu: abia trecu cativa ani si mai totu satulu e in pung'a loru? Óre poté-s'ar' intemplá acést'a, déca si romanii s'ar' ingrigi mai bine de crescerea prunciloru ce au, si si-ar' dá fiesce care banii mai bucurosu la dascali harnici pentru

binele prunciloru sei, decatu la jidani pentru beuturi veninóse?

Se invetiamu deci, fratiloru romani! se invetiamu si noi dela aceste popóra straine, pana ce nu e inca prea tardiu. Se facemu si noi cá dinsii de-acuma inainte, déca n'amu facutu pan' acum'a; si-apoi se n'avemu nici o téma, cà-ci venitorinlu va fi alu nostru. Se nu uitamu, cà precumu lenea e inceputulu reutatiloru, totu asia lucrulu si serguinti'a este isvorulu binelui si alu fericirei. Lenea este rusine si mórte sigura pentru ori ce poporu, ér' lucrulu este viétia si onóre!

Se alegemu dar'! Rusine séu onóre? Mórte séu viétia?

Petru Dulfu.

Penesiu curcanulu.

(Citita la deschiderea siedintieloru Atheneului Romanu, Domineca 8 Ianuaru, de d. locot.-colonelu I. Alexandri.)

Plecatu-amu noue din Vaslui,
Si cu sergentulu diece,
Si nu'i erá, dieu, nimerui
In pieptu inim'a rece.
Voiosi, cá siomulu celu usioru,
Ce sbóra de pe munte,
Aveamu chiar' pene la picioru,
Si-aveamu si pene 'n frunte.

Toti dorobanti, toti caciulari,
Romani de vitia vechia,
Purtandu opinci, sumanu, itiari,
Si cusim'a p'o urechia.
Ne dase nume de curcani
Unu hátru bunu de glume:
Noi amu schimbatu, langa Balcani,
Porecl'a in renume.

Din campu, d'acasa, dela plugu,
Plecatu-am asta-véra,
Cá se scapamu de turci, de jugu
Serman'a scumpa tiéra.
Asia ne spuse 'n graiulu seu
Sergentulu Matraguna,
Si noi ne-amu dusu cu Dumnedieu,
Ne-amu dusu cu voia buna.

Ori-cine 'n cale ne'ntalnia
Cantandu in gur'a mare,
Statea pe locu, s'ademenia
Coprinsu de admirare;
Apoi in trécatu ne 'ntrebá
De mergemu la vr'o nunta?
Noi respundeamu in hohotu: „Ba!
Sburamu la lupta crunta!“

— „Cu dile mergeti, dragii mei,
Si se veniti cu dile!“
Diceau atunci bestrani, femei
Si preoti si copile;
Dar' celu sergentu far' de mustati
Racnia: „Se n'aveti téma,
Romanulu are siette vieti
In pieptu'i de arama!“

Ah! cui ar' fi trecutu prin gandu
 Si-ar' fi crediutu vr'odata
 Că multi lipsi-voru in curendu
 Din mandr'a noastră ceta!
 Priviti! din noue, cati eramu,
 Si cu sergentulu diece,
 Remas'am singuru eu... si am
 In pieptu inima rece!

Crudu e candu intra prin stejaru
 Naprasnic'a secure,
 D'abate toti copacii mari
 Din falnic'a padure!
 Dar' vai d'a lumii negra stea,
 Candu mórtea nemilósa
 Că 'n codru viu petrunde 'n ea,
 Si candu securea'i cósá!

Copii! aduceti unu urciuru
 De apa de sub stanca,
 Se stingu pojarulu meu de doru
 Si jalea mea adanca.
 Ah! ochi'mi suntu plini de scantei
 Si multu cumplitu me dóre
 Candu me gandescu la fratii mei
 Cu toti periti in flóre!

Cobuz ciobanu 'n Calatatu
 Cantá voiosu din fluiuru,
 Ér' noi jucamu hor'a din satu
 Ridiendu d'alu bómbei siuleru,
 De-odat'o schija de obuzu
 Trasnindu — manca-o-ar foculu! —
 Retéza capulu lui Cobuz
 Si ea ne curma joculu.

Trei dile 'n urma am resbitu
 Prin Dunarea imflata,
 Si nu departe-amu tabaritu
 De Plevn'a blestemata.
 In faci'a noastră se 'naltia
 A Crivitei reduta,
 Balauru cruntu, ce-amenintia
 Cu ghiara'i nevediuata.

Dar' si noi anca o pandému,
 Cumu se pandesce-o féra,
 Si totu chiteamu si ne gandému,
 Cum se ne cada 'n ghiara.
 Din diori in diori si turci si noi
 Sverleamu in aeru plumbii.
 Cumu sverli graunti de papusioi
 Că se hranesci porumbii.

Si tunuri sute bubuiâu . . . .
 Se clatiná pamentulu!
 Si mii de bombe vijiiâu
 Trecundu in sboru cá ventulu.
 Siedea ascunsu turcu 'n ocolu
 Că ursu 'n vizunie,
 Pe candu trageamu noi totu in golu,
 Elu totu in carne vie . . .

Tintesiu erá dibaciu tunaru,
 Că-ci tóte-a lui ghiulele
 Loviau turcesculu furnicarú,
 Ducendu mórtea cu ele;
 Dar' intr'o di veni din fortu
 Unu glonte, numai unulu,
 Si bietulu Tintesiu cadiu mortu
 Imbracisiandu'si tunulu.

P'o nópte órba, Branu si Vladu
 Erau in sentinele:
 Ferbia vezduchulu cá unu iadu,
 De bómbe, de srapnele.
 In diori gasit-am p'amendoui
 Taiati de iatagane,
 Alaturea c'unu moviloi
 De lesiuri musulmane.

Sermanii! bine s'au luptatu
 Cu lift'a cea pagana,
 Si chiar' murindu ei n'au lasatu
 Se cad' arm'a din mana.
 Dar' ce folosu! Cét'a scadea,
 S'acum'a remasese
 Cinci numai, cinci flacai din ea,
 Si cu sergentulu siése! . . .

Veni si diu'a de asaltu,
 Cea di de sange uda!
 Parea totu omulu mai inaltu
 Fačia cu mórtea cruda.
 Sergentulu nostru, puia de smeú,
 Ne dis'aste cuvinte:
 „Cat n'omu fi mortu, voi cinci si eu,
 Copii! totu inainte!“

Facendu trei cruci, noi am respunsu:
 „Aminu si Dómne-ajuta!“
 Apoi la fuga amu impunsu
 Spre-a turciloru reduta.
 Alelei! Dómne cumu sburau
 Voinicii toti eu mine!
 Si cumu la siantiuri alergau
 Cu scari si cu fasine!

Éta-ne ajunsi... anca unu pasiu,
 Urra! 'nainte! urra!
 Dar multi remanu fara de glasu:
 Le 'nchide mórtea gur'a!
 Redut'a 'n noi rapede-unu focu
 Catu nu-lu incape gandulu.
 Unu síru intregu s'abate 'n locu,
 Dar altulu 'i ié rëndulu.

Burcelu, ia siantiu móre sdrobindu
 O tivga paganésca;
 Sioimu in radanu cade racnindu:
 „Moldov'a se traiésca!“
 Doui frati iesieni, ciuntiti de vii,
 Se svercolescu in sange;
 Nici unulu inse, dragi copii,
 Nici unulu nu se plange.

Atunci vitézulu capitaniu
 C'o larga brazda 'n frunte
 Striga voiosu: „cine'i Curcanu,
 Se fie Sioimu de munte!“
 Cu stégu 'n mani, elu sprintenelu
 Se suie-o scara 'nalta,
 Eu cu sergentulu dupa elu
 Sarimu dela olalta.

Prin focu, prin spadi, prin glonti, prin fumu,
 Prin mii de baionete,
 Ureamu, luptamu . . . éta-ne-acumu
 Susu, susu, la parapete.
 Alah! Alah! Turcii racnescu,
 Sarindu pe noi o suta,
 Noi punemu stégulu romanescu
 Pe crancen'a reduta.

Urta! Maretiu se inaltia 'n ventu
 Drapelulu Romaniei!
 Noi inse diacemu la pamentu,
 Cadiuti prad'a urgiei:
 Sergentulu móre siuferanda
 Pe turci in respire,
 Ér' capitanulu admirandu
 Stindardu 'n faltaire!

Si eu, candu ochii am inchisu,
 Candu mi-am luatú osand'a,
 „Ah! potu se moru d'acumu,“ am disu,
 „A nóstra e isband'a!“
 Apoi, candu érași m'amu treditu
 Din nóptea cea amara,
 Colea pe rani eu amu gasitu
 „Virtutea militara.“

Ah! Dare-aru Domnulu se'mi indreptu
 Acésta mana rupta,
 Se'mi vindecu ranile din pieptu,
 Se me intorcu ér' la lupta;
 Cà-ci nu'i mai scumpu nimic'a adi
 Pe lumea pamentésca,
 De catu unu nume de vitézu
 Si mórtea vitejésca!

V. Alexandri.

„OBSERVATORIULU“

diariu politicu, nationalu-economicu si literariu, ese de doue-ori in septemana, miercuri'a si sambat'a, formatu folio, tipariu desu. Pretiulu acestui diariu este: in laintrulu monarchiei trimisu cu post'a numai 8 fl. pe 1 anu intregu si 4 fl. pe 1/2 de anu, éra in alte tieri 22 franci pe 1 anu si 11 franci pe 1/2 de anu. Prenumeratiunea se face mai usioru prin asemnatiuni (asia numite mandate) de posta, adresate de a dreptulu la Redactiunea Observatoriului, in Sibiiu strad'a orezului.

Veteranulu publicistu dn. G. Baritiu, carele de si lucruse 42 de ani in vii'a natiunei cá profesor, lexicografu si publicistu, mai dispune de tóta vigórea spiritului seu, incuragiatu si de bunii sei amici, s'a decisu a întemeia acestu nou diariu cá editoru si redactoru, anume in Sibiiu, in tipografi'a W. Krafft, unde publicarea unui diariu politicu este facilitata din diverse puncte-de vedere.

Din cei 14 Nri cati au esitu pana in momentele de faci'a, s'au potutu convinge lectorii, cá „Observatoriulu“ le dà mai multu decatu li s'a promis in program'a lui. Anume articlii sei principali (Prémieri) si multe correspondentie meduvóse sunt de valóre permanenta in cestiuni nationali de importantia suprema. Ceea ce'i dorimu noi este, cá se'lu vedemu esindu catu mai curendu, déca nu de 6 ori, celu pucinu inse de 4 ori in septemana, ceea ce si speramu cá se va intempla.

BIBLIOGRAFIA.

„Directiunea generala a arhiveloru statului.“ A esitu de sub presa si se va pune peste pucinu in vendiare prim'a serie a publicatiuniloru istorice-filologice ale directiunei generale a arhiveloru statului, sub titlulu de:

„CUVENTE DIN BETRANI“

limb'a romana vorbita intre anii 1550—1600, studiu paleograficu. si linguisticu de B. P. Hasdeu cu o introducere asupra importantiei si directiunei scientifice a filologiei romane, de celebrulu linguistu germanu Hugo Schuchardt.

Acestu volumu, aprópe 400 pagine in 8-vo mare, cuprinde, afara de introducerea generala:

1) Treidieci si trei texturi, cu cercetari introductive si vaste adnotatiuni istorice, paleografice, economice, juridice, linguistice etc.

2) Unu glosaru documentalu dintre anii 1535—1592.

3) Unu specimenu de dictionariu etimologicu alu limbei romane pe bas'a unui vocabulariu manuscrisu dela 1600.

4) Siese indici analitice.

5) Vre-o cincidieci de fac-simile de pe portrete, manuscrite, iscalituri, peceti, semne de harthia etc.

Cartile dein librari'a W. Krafft in Blasiu.

(Urmare).

G e o g r a f i ' a.

Popu dr. Nic., Geografi'a Ungariei si elemente din geografi'a generale pentru scol. popor.	— 35
Varna D., Geografi'a tieriloru de sub coron'a Ungariei in legatura cu liniamintele fundamentali ale geografiei universali	— 30

G r a m a t i c ' a.

Cipariu T., Compendiu de gramatic'a limbei romane	— 50
— Crestomatia séu analecte literarie	1 38
— Elemente de limb'a romana	1 02
— Gramatic'a limbei romane, part. I. analitica	1 50
— Gramatic'a limbei romane, part. II. sintactica	2 —
— Gramatic'a latina part. I.	1 50
— Gramatic'a latina part. II.	1 50
Dünnebier-Ionasiu. Ésercitiu in limb'a latina din autori clasici	— 60
Munteanu G. I., Gramatic'a romana pentru clasile gimn., partea form.	— 80
Munteanu G. I., Gramatic'a romana pentru clasile gimn., part. sintact.	1 15
Niceforu G. E., Crestomati'a germana	— 90
Popoviciu S. B., Gramatic'a germana teoretica practica — Theoretisch prakt. Gramatik der rom. Sprache geb.	1 40
— pentru usulu tinerimeii romane. Ed. IV. leg.	1
Tempea I., Stilistic'a limbei romane pentru scólele gimnasiali, reali si preparandiali	— 30

(Va urmá).